

kiem, że dostrzega się globalnie sens życia zarówno pedagogów, często amatorów, jak i dzieł przez nich animowanych i prowadzonych (por. różne dokumenty publikowane na s. 96, 100 i 217).

Wspomniano tu, choć nader pobieżnie, o wkładzie Wydawców w czytelność dzieła. Nie będzie chyba przesady w twierdzeniu, że teksty poszczególnych dokumentów należy studiować równolegle z częścią wprowadzającą w ich zrozumienie. Edytorzy z powodzeniem starali się objaśniać procesy związane z funkcjonowaniem szkolnictwa w omawianym czasie i na określonym terenie.

Dokładniejsze zrecenzowanie tak ważnego dzieła, przy tym nasyconego przebogatą faktografią, jest praktycznie niemożliwe. Wiele wątków w nim zawartych wymagałoby rozwinięcia, bowiem jest oczywiste, iż w zwięzłych notatkach, niekiedy sygnalizujących tylko zaszłości codzienne, zawarty jest ogromny ładunek wiedzy o życiu tamtych czasów, a więc także o ludziach. To właśnie jest najcenniejsze. Recenzent powinien wydobyć i jak gdyby zsumować tę porcję wiedzy, jaka jest w dziele. Nie pozwala jednak na to jej różnorodność. Dlatego recenzja może tylko zwrócić uwagę na te momenty, które w czasie lektury – dodać należy, selektywnej – wywarły na nim szczególne wrażenie. Być może jednak nawet tak pobieżne spojrzenie na tę część opublikowanej spuścizny edukacyjnej z Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, którą udostępnił czytelnikowi Wydawca, zachęci do sięgnięcia po tę wartościową edycję źródeł.

Ks. Edward Walewander
Katedra Pedagogiki Porównawczej KUL

Dorota Kornas-Biela, *Pedagogika prenatalna. Nowy obszar badań o wychowaniu*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009, ss. 547.

Problematyka zagadnień prenatalnych staje się coraz częściej przedmiotem zainteresowań różnych osób i wielu środowisk. W tym kontekście warto odnotować ukazanie się książki autorstwa Doroty Kornas-Bieli (KUL) zatytułowanej: *Pedagogika prenatalna nowy obszar badań o wychowaniu*.

Już we wprowadzeniu ukazany został naukowy charakter pracy, bowiem Autorka prezentując koncepcję pedagogiki prenatalnej, sygnalizuje wprowadzenie nowych kategorii, takich jak: dziecko prenatalne, wychowanie prenatalne, prenatalne środowisko wychowawcze, wychowawcze środowisko łona, dialog prenatalny, dwupodmiotowość wychowania prenatalnego, prenatalne macierzyństwo, prenatalne ojcostwo, rodzicielstwo prenatalne, prenatalni rodzice, personalizm prenatalny, prenatalne oddziaływanie wychowawcze, osobotwórczy charakter łona matki, przemoc

prenatalna, prenatalne krzywdzenie dziecka, pedagog prenatalny. Także w sposób syntetyczny ujmuje zakres omawianych zagadnień.

Książka poza wstępem i zakończeniem posiada siedem rozdziałów oraz bardzo obszerną, liczącą 81 stron bibliografię.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Społeczno-kulturowy kontekst wyłaniania się pedagogiki prenatalnej” (s. 21-41), ukazuje trendy ponowoczesności wraz z lansowanymi przez siebie wartościami: długości życia, zdrowia, siły, sprawności fizycznej, atrakcyjności młodego ciała, maksymalizacji doznań, minimalizacji bólu, wygody, szybkości działania, niczym nieograniczonej wolności, przekraczaniem reguł, kwestionowania zasad, indywidualności. Wśród tych postmodernistycznych zasad pojawia się człowiek jako poszukiwacz przyjemności i wrażeń, oddzielający płciowość i prokreację od moralnego i duchowego wymiaru. Po transformacji ustrojowej zauważa się nie tylko zmiany polityczne, ale także mentalne godzące w małżeństwo i rodzinę. Prokreacja zagrożona jest przez zmedykalizowanie, ztechnicyzowanie i komercjalizację. Autorka kreśli w tym momencie ogromne wyzwanie stojące przed pedagogiką, która ma na celu kształtowanie młodych ludzi w kierunku spełniania funkcji rodzicielskich od pierwszych chwil życia dziecka.

Drugi rozdział – „Prenatalna relacja z dzieckiem – wyzwanie dla pedagogiki” (s. 43-88) zawiera opis prenatalnej relacji z dzieckiem, która jest wyzwaniem dla pedagogiki. Autorka przedstawia w nim przemoc prenatalną o charakterze medycznym, fizycznym, psychicznym – jej formy i znaczenie, wpływ stresu matki na rozwój dziecka i przebieg prokreacji oraz więź z dzieckiem prenatalnym. Wskazuje, iż przywiązanie do dziecka jeszcze przed urodzeniem jest ważnym czynnikiem ułatwiającym jakość kontaktów z nim.

Nowe podejście do prokreacji i dziecka prenatalnego stanowią treść trzeciego rozdziału (s. 89-163). Omówiono w nim takie zagadnienia, jak: nowe tendencje w podejściu do prokreacji, cechy nowego podejścia do dziecka prenatalnego, psychologię prenatalną będącą inspiracją dla pedagogiki prenatalnej oraz struktury naukotwórcze pedagogiki prenatalnej. Autorka rozpoczyna rozdział od nakreślenia zmian terminologicznych. Odrzuca biologistyczne podejście do prokreacji, które określa ciążę jako stan kobiety i rozwijającą się istotę ludzką, opowiadając się za funkcją ontyczną i funkcjonalną dziecka, jako autonomicznego bytu i ciążą, rozumianą jako stan organizmu matki podtrzymującym życie dziecka. Zwraca uwagę na rodzinny kontekst poczęcia dziecka, dynamikę doświadczeń prokreacyjnych, płciowe zróżnicowanie doświadczeń prokreacyjnych, wzrost zaangażowania mężczyzny w proces prokreacji, poczęcie dziecka jako ważne wydarzenie życiowe, znaczenie prokreacji dla osobistego rozwoju rodziców, indywidualny i niepowtarzalny charakter doświadczeń prokreacyjnych, integralne ujęcie procesu prokreacji, znaczenie wsparcia społecznego. Nakreśla także cechy nowego podejścia do dziecka prenatalnego, akcentując najpierw konieczność zmian w terminologii traktującej dziecko przedmiotowo do podejścia podmiotowego, ukazującego wartość życia ludzkiego od poczęcia, przez okres prenatalny, perinatalny aż do śmierci jako niepodzielnej całości. Dlatego tak ważne są prenatalne doświadczenie tak rodziców, jak i dziecka oraz przyjęcie optymistycznej wizji rozwoju człowieka jako istoty niepowtarzalnej.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym „Pedagogika prenatalna jako odpowiedź na nowe wyzwania w naukach o wychowaniu” (s. 165-224), Autorka prezentuje inspirowane walory traktatu Jędrzeja Śniadeckiego *O fizycznym wychowaniu dzieci*, w którym autor zwraca uwagę na wychowanie dziecka jeszcze przed urodzeniem, na ciągłość rozwoju człowieka od poczęcia do dorosłości, na znaczenie psychogenne podłoża zaburzeń rozwoju oraz zaleceń dotyczących ciąży i porodu. Dalej D. Kornas-Biela zajmuje się wczesnym dzieciństwem, będącym przedmiotem zainteresowań pedagogiki XX wieku, oraz wybranymi tendencjami z terenu współczesnej pedagogiki.

Piąty rozdział – „Zarys statusu metodologicznego pedagogiki prenatalnej” (s. 225-314) został poświęcony zagadnieniom metodologicznym. Autorka określiła przedmiot i cel pedagogiki prenatalnej, metodę oraz logiczną strukturę poznania naukowego.

W szóstym rozdziale – „Współpraca pedagogiki prenatalnej z dyscyplinami pedagogicznymi” (s. 315-393) – Autorka odwołuje się do form i zakresów współpracy z pokrewnymi dyscyplinami pedagogicznymi, psychologicznymi i medycznymi; m.in. z pedagogiką rodziny, pedagogiką zdrowia, pedagogiką opiekuńczą, pedagogiką społeczną, pedagogiką kultury, pedagogiką dorosłych, pedagogiką starości, pedagogiką specjalną, pedagogiką chrześcijańską.

Ostatni, siódmy rozdział pracy – „Interdyscyplinarny charakter pedagogiki prenatalnej” (s. 395-450) rozpisany został w trzech punktach odnoszących się do współpracy pedagogiki prenatalnej z dyscyplinami psychologicznymi, z naukami biologicznymi i medycyną oraz z naukami humanistycznymi. Autorka ukazuje współpracę pedagogiki prenatalnej z różnymi działami psychologii, na przykład z psychologią ogólną, fizjologiczną, rozwojową, wychowania, kliniczną, ewolucyjną, ekologiczną, kulturową, psycholingwistyką, psychologią zwierząt, prenatalną, prokreacji, rodziny i zdrowia. Łączy pedagogikę prenatalną z naukami biologicznymi – z genetyką behawioralną, endokrynologią i teratologią behawioralną oraz z naukami medycznymi – z embriologią, perinatologią, ginekologią czy położnictwem. Nie zapomina także o współpracy pedagogiki prenatalnej z naukami humanistycznymi – socjologią, muzykologią, prawem czy filozofią.

Podsumowując w zakończeniu całość dotychczasowych rozważań na temat pedagogiki prenatalnej, Autorka zaproponowała wyodrębnienie nowej dyscypliny pedagogicznej, jako nauki teoretycznej i empirycznej o charakterze opiekuńczym i wychowawczym, ale także wskazała na stojące przed nią wyzwania, które domagają się dopracowania metodologicznych podstaw badań pedagogicznych nad rodziną w procesie prokreacji, ustalenia rozumienia funkcji wychowawczo-opiekuńczej oraz działań rodziny w najwcześniejszym etapie życia człowieka, a także określenia korzystnych i niekorzystnych warunków i czynników wychowawczych.

Książka D. Kornas-Bieli jest bardzo dobrym źródłem treści dotyczących problematyki pedagogiki prenatalnej. Po nią z pewnością sięgną osoby zajmujące się w praktyce zawodowej pracą z rodzinami, studenci, pracownicy naukowcy, bowiem dzięki swym walorom naukowym i poznawczym, ogromnej znajomości ujęcia opisanych problemów oraz przystępności formy przekazu, pozycja stanowi doskonałe źródło zdobycia i pogłębienia wiedzy z zakresu pedagogiki prenatalnej.

Warto zaznaczyć, iż podjęty w recenzowanej pracy problem staje się coraz bardziej powszechnym doświadczeniem.

Pozycję książkową D. Kornas-Bieli uczyniłabym obowiązującą lekturą dla współczesnych „formatorów i edukatorów” seksualnych, nauczycieli planowania rodziny, pracowników poradni rodzinnych, obrońców życia, aby im uświadomiła, że rozwijające się pod sercem matki dziecko ma prawo do życia, a do prawidłowego rozwoju potrzebuje optymalnych warunków podtrzymujących, stymulujących i maksymalizujących dojrzwanie.

Magdalena Parzyszek
Katedra Pedagogiki Rodziny KUL

Ks. Edward W a l e w a n d e r, „*O duszy nauczycielstwa*” – przed stu laty i dziś, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2012, ss. 42.

Pedagogika, odgrywająca podstawową rolę w życiu społeczeństwa, znajduje się obecnie na przysłowiowym rozstaju dróg. Klasyczne nurty pedagogiki odwołujące się do integralnej koncepcji człowieka są zwalczane przez zwolenników nurtów socjalistyczno-lewicowych, liberalno-anarchistycznych i tzw. antypedagogiki. Aktualnie przeprowadzona reforma szkolnictwa na terenie Polski także budzi niepokój, ponieważ pomniejsza rolę nauk humanistycznych – w tym języka polskiego i historii – na rzecz dyscyplin przyrodniczo-technicznych. Obniżenie poziomu wykształcenia ogólnohumanistycznego zagraża utratą tożsamości ideowoetycznej. Z tego względu na uwagę zasługuje niewielka, ale interesująca praca ks. prof. Edwarda Walewandra pt. „*O duszy nauczycielstwa*” – przed stu laty i dziś, w której prezentuje on idee przewodnie aktywnego działacza na terenie pedagogiki, żyjącego na przełomie XIX i XX wieku Jana Władysława Dawida, zawarte w jego pracy „*O duszy nauczycielstwa*”.

Ks. prof. Walewander jest kierownikiem Katedry Pedagogiki Porównawczej w Instytucie Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W swych zainteresowaniach naukowych i licznych publikacjach koncentruje się na problematyce pedagogiki chrześcijańskiej, teologii duchowości i tematyce polonijnej. W swym dorobku posiada 23 książki oraz ponad 700 prac naukowych i popularnych. Jest również redaktorem Biblioteki Pedagogicznej, serii liczącej obecnie 18 tomów.

Jan Władysław Dawid (1859-1914) był nie tylko pedagogiem, ale również psychologiem, filozofem i działaczem społecznym. Przeszedł istotną ewolucję światopoglądową: początkowo był sympatykiem Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, później interesował się pismami H. Bergsona i W. Jamesa, a po śmierci żony – także problematyką psychologii religii. Ewolucja ideowo-światopoglądowa uwidoczniła się w pracy „*O duszy nauczycielstwa*”, opublikowanej najpierw w roku